

INKLYUZIV TA'LIM ORQALI IJTIMOIIY TENGLIK VA ADOLATNI
TA'MINLASH

Usmonova Maxliyo Ibrohim qizi

*Alohida Ta'lim Ehtiyojlari bo'lgan Kar va Zaif Eshitadigan Bolalar uchun 17-sonli
ixtisoslashtirilgan maktab–internati surdopedagogika o'qituvchisi.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'limning mohiyati, uning ijtimoiy tenglik va adolatni ta'minlashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, mavjud muammolar va istiqbollar yoritiladi. O'zbek pedagog olimlarining ilmiy qarashlari asosida inklyuziv ta'limning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, ijtimoiy tenglik, adolat, ta'lim sifati, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogik kompetensiya, integratsiya.

Аннотация: В данной статье анализируется сущность инклюзивного образования, его важность в обеспечении социального равенства и справедливости. Также освещаются реформы, проводимые в Узбекистане для развития инклюзивного образования, существующие проблемы и перспективы. На основе научных взглядов узбекских педагогов раскрывается роль инклюзивного образования в развитии общества.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, социальное равенство, справедливость, качество образования, дети с особыми потребностями, педагогическая компетентность, интеграция.

Abstract: This article analyzes the essence of inclusive education, its importance in ensuring social equality and justice. It also highlights the reforms being implemented in Uzbekistan to develop inclusive education, existing problems and prospects. Based on the scientific views of Uzbek pedagogical scientists, the role of inclusive education in the development of society is revealed.

Keywords: Inclusive education, social equality, justice, quality of education, children with special needs, pedagogical competence, integration.

Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri inklyuziv ta'limni rivojlantirish hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim barcha bolalarning, ularning jismoniy, aqliy, ijtimoiy yoki iqtisodiy holatidan qat'i nazar, teng huquqli ravishda sifatli ta'lim olishini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu yondashuv nafaqat ta'lim sifatini oshirishga, balki jamiyatda ijtimoiy tenglik va adolatni qaror toptirishga ham xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. So'nggi yillarda maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bolalarni umumta'lim muassasalariga integratsiya qilish, ular uchun qulay

ta'lim muhitini yaratish hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

Inklyuziv ta'lim — bu barcha bolalarning, jumladan nogironligi bo'lgan, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega yoki ijtimoiy jihatdan himoyaga muhtoj o'quvchilarning umumiy ta'lim tizimida teng huquq va imkoniyatlar asosida ta'lim olishini ta'minlaydigan yondashuvdir. Ushbu tizim ta'limda kamsitishlarga yo'l qo'ymaslik, har bir bolaning qadr-qimmatini hurmat qilish va uning salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy tenglik va adolat jamiyat taraqqiyotining muhim tamoyillari hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim aynan shu tamoyillarni amalda qaror toptirishga yordam beradi. Chunki u barcha o'quvchilarga, ularning jismoniy, aqliy, ijtimoiy yoki iqtisodiy holatidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratadi. Natijada ta'lim tizimida teng imkoniyatlar shakllanadi va jamiyatdagi ijtimoiy tafovutlar kamayadi. Inklyuziv ta'limning muhim afzalliklaridan biri — o'quvchilar o'rtasida o'zaro hurmat, bag'rikenglik va hamjihatlikni rivojlantirishidir. Bir sinfda turli ehtiyoj va imkoniyatlarga ega bolalarning birgalikda ta'lim olishi stereotip va salbiy qarashlarning kamayishiga xizmat qiladi. Bu esa kelajakda adolatli va insonparvar jamiyatni shakllantirish uchun muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim nogironligi bo'lgan bolalarning jamiyat hayotida faol ishtirok etishiga zamin yaratadi. Ular tengdoshlari bilan muloqot qilish, bilim va ko'nikmalarni egallash hamda o'z imkoniyatlarini namoyon etish imkoniga ega bo'ladilar. Bu esa ularning mustaqil hayot kechirishi va mehnat bozorida muvaffaqiyat qozonishiga yordam beradi. Biroq inklyuziv ta'limni samarali amalga oshirish uchun qator shart-sharoitlar zarur. Jumladan, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini moslashtirish, pedagoglarni maxsus tayyorlash, o'quv dasturlarini moslashuvchan qilish hamda ota-onalar va jamiyatning inklyuziv madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv ta'limning ijtimoiy tenglikni ta'minlashdagi o'rni

Ijtimoiy tenglik har bir insonning ta'lim olish, rivojlanish va jamiyat hayotida faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'lishini anglatadi. Inklyuziv ta'lim aynan shu maqsadga xizmat qiladi. Chunki u imkoniyati cheklangan yoki alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarni boshqa tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim olishiga sharoit yaratadi.

Pedagog olimi Ozoda Safarova ta'kidlashicha, inklyuziv ta'lim o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi, o'zaro hurmat va bag'rikenglik muhitini shakllantiradi. Bu esa jamiyatda diskriminatsiya va stereotiplarning kamayishiga olib keladi.

Shuningdek, tadqiqotchi Laylo Bekbo'sinova inklyuziv ta'limni "ijtimoiy adolatni qaror toptirishga xizmat qiluvchi pedagogik tizim" sifatida baholaydi. Uning fikricha, har bir bola o'z qobiliyati va ehtiyojidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish huquqiga ega bo'lishi kerak.

Inklyuziv ta'lim va ijtimoiy adolat

Ijtimoiy adolat jamiyat a'zolariga teng imkoniyatlar yaratish va kamsitishlarga yo'l qo'ymaslikni nazarda tutadi. Inklyuziv ta'lim esa ushbu tamoyilning amaliy ifodasidir. Maxsus ehtiyojli bolalarning alohida muassasalarda emas, balki umumiy ta'lim tizimida o'qishi ularning jamiyatga moslashuvini kuchaytiradi hamda kelajakda mustaqil hayot

kechirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Namangan davlat pedagogika instituti tadqiqotchilari Muslima Erkinova va Azimaxon Kamolova inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan pedagoglarning kasbiy mahorati va empatiyasiga bog'liqligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, har bir o'quvchiga individual yondashuvni ta'minlash, teng imkoniyat yaratish va ijobiy psixologik muhitni shakllantirish ijtimoiy adolatning muhim shartlaridan biridir.

O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning dolzarb masalalari

Mamlakatimizda inklyuziv ta'limni rivojlantirish borasida sezilarli natijalarga erishilayotgan bo'lsa-da, ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan:

- ta'lim muassasalarining infratuzilmasi barcha ehtiyojlarga to'liq moslashtirilmaganligi;
- pedagog kadrlarning maxsus tayyorgarligi yetarli emasligi;
- ota-onalar va jamiyatning inklyuziv madaniyati to'liq shakllanmaganligi;
- maxsus o'quv-metodik resurslarning cheklanganligi.

Tadqiqotchilar Oydina Saydullayeva va Nodira G'oiptovalar ham ushbu muammolarni qayd etib, inklyuziv ta'limni xalqaro standartlar asosida rivojlantirish, pedagogik yondashuvlarni modernizatsiya qilish hamda huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydilar.

Xulosa.

Inklyuziv ta'lim ijtimoiy tenglik va adolatni ta'minlashning eng samarali vositalaridan biridir. U barcha bolalarga teng ta'lim imkoniyatlarini yaratadi, kamsitishlarning oldini oladi va jamiyatda bag'rikenglik madaniyatini rivojlantiradi. O'zbek olimlari va pedagog tadqiqotchilarining ilmiy qarashlari ham inklyuziv ta'limning nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Shu bois O'zbekistonda inklyuziv ta'limni yanada rivojlantirish, pedagoglarning malakasini oshirish va ta'lim muassasalarida qulay muhit yaratish ijtimoiy adolatni mustahkamlashning muhim omili hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim ijtimoiy tenglik va adolatni ta'minlashning samarali vositasidir. U har bir insonning ta'lim olish huquqini ro'yobga chiqaradi, kamsitishlarni kamaytiradi va jamiyatda teng imkoniyatlar muhitini yaratadi. Shu sababli inklyuziv ta'limni rivojlantirish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Safarova O., Abdulazizova N. "O'zbekistonda inklyuziv ta'lim: nazariy asoslar va amalga oshirish tajribalari".
2. Saydullayeva O., G'oiyeva N. "O'zbekistonda inklyuziv ta'lim muammolari va istiqbollari".
3. Erkinova M., Kamolova A. "Inklyuziv ta'limda pedagogik mahoratning o'rni va ahamiyati".
4. Abdulmoniyeva G., Kamolova A. "Inklyuziv ta'limda pedagogik mahoratning o'rni".
5. Bekbo'sinova L. "Inklyuziv ta'limning nazariy asoslari va rivojlanish bosqichlari".